

УДК: 657.6

Леонід Бакаєв, д. е. н., проф.

(завідувач каф. «Менеджмент організації і логістики», Державний економіко-технологічний університет транспорту)

Надія Шайдюк,

(студент факультету «ЕіМ», спеціальності «Менеджмент організації і адміністрування»)

СТАН і ДИНАМІКА РИНКУ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

У статті розглядається стан і динаміка ринку аудиторських послуг в Україні. Визначено тенденції щодо зростання кількості і обсягів надання аудиторських послуг. Проаналізована діяльність і фінансові показники роботи товариства з обмеженою відповідальністю «Аудиторська фірма «Український аудит».

Ключові слова: аудит, аудиторська діяльність, послуги.

В статье рассматривается состояние и динамика рынка аудиторских услуг в Украине. Определены тенденции роста количества и объемов предоставления аудиторских услуг. Проанализирована деятельность и финансовые показатели работы общества с ограниченной ответственностью «Аудиторская фирма «Украинский аудит».

Ключевые слова: аудит, аудиторская деятельность, услуги.

Постановка проблеми. Загалом ринок аудиторських послуг в Україні не одноманітний і характеризується значним розшаруванням учасників. Близько 60% його обсягу належить провідним аудиторським фірмам, оборот яких складає більше одного мільйона гривень на рік. Таких компаній в Україні біля п'ятдесяти, однак це лише невелика частка (майже 3%) в загальній кількості суб'єктів аудиторської діяльності. Із вказаних шестидесяти відсотків лівова частка ринку належить міжнародним аудиторським компаніям «Великої четвірки», які обслуговують близько 44 % загального обсягу ринку [1]. Ринок аудиторських послуг має низку труднощів, пов'язаних насамперед з їх якісним рівнем і є динамічною системою, а тому потребує постійного аналізу і дослідження його стану. Отже, тема даної статті є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням аналізу, стану і розвитку ринку аудиторських послуг як в Україні, так і у світі присвячена низка праць вітчизняних науковців. Зокрема дослідження В.М. Вакарова [2], Г.М. Давидова [3], А.О. Касич [4], О. Приятельчук [5] присвячені питанням розвитку і організації аудиту, аналізу обсягів наданих аудиторських послуг.

© Бакаєв Л. О., Шайдюк Н. С., 2014

Мета статті – проаналізувати стан і динаміку ринку аудиту в Україні; фінансові показники і аудиторську діяльність ТОВ «Аудиторська фірма «Український аудит».

Виклад основного матеріалу дослідження. Аудиторська діяльність в Україні представлена широким спектром професійних послуг, основною з яких, безумовно, є аудит – перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах і відповідність вимогам чинного законодавства або інших правил згідно із вимогами користувачів [5]. Таким чином, згідно національного законодавства аудит зводиться до перевірки обліку і фінансової звітності, всі інші напрямки діяльності – це супутні аудиту послуги. На сьогодні в Україні розвиваються такі види аудиторських послуг:

- бухгалтерських облік (супровід, консультування);
- оптимізація оподаткування;
- переклад фінансової звітності в міжнародні стандарти;
- фінансовий аналіз;
- реструктуризація фінансової служби, організація служби контролінгу;
- розробка рекомендацій в галузі програмного забезпечення бухгалтерського обліку і управління фінансами;
- консультативний супровід проектів з участю іноземного капіталу;
- юридичний консалтинг;
- арбітражний супровід справ клієнтів;
- розробка правил внутрішнього обліку операцій з цінними паперами і стандартів депозитарної діяльності для професійних учасників ринку цінних паперів;
- послуги з підбору і підготовки окремих категорій персоналу тощо.

Кількість замовлень на аудиторські послуги і їх вартість в основному залежать від платоспроможності суб'єктів господарювання в регіонах України. Середня вартість замовлення в цілому по Україні становить 29,6 тис. грн, а середня вартість замовлення в м. Києві і Київській області майже в 2 рази більша – 49,6 тис. гривень. Це зумовлено тим, що суб'єкти великого підприємництва, банки, холдинги, страхові компанії і інші за аудиторськими послугами звертаються до міжнародних аудиторських і великих національних фірм, які працюють у м. Києві і найбільших адміністративних центрах України, де функціонують бізнес-структури і зосереджена основна кількість практикуючих аудиторів [6].

В Україні існує Аудиторська палата України (АПУ), яка створена і функціонує як незалежний орган згідно із Законом України «Про аудиторську діяльність» [7]. Відповідно до Закону АПУ здійснює сертифікацію осіб, які бажають займатися аудиторською діяльністю; затверджує порядок сертифікації аудиторів, а також за погодженням з Національним банком України затверджує порядок сертифікації аудиторів, які здійснюватимуть аудит банків; затверджує програми підготовки аудиторів і за погодженням з Національним банком України програми підготовки аудиторів, які здійснюватимуть аудит банків.

Виконання зазначених повноважень забезпечує Комісія АПУ з сертифікації і освіти аудиторів. Єдині умови і порядок сертифікації аудиторів встановлено нормами Положення про сертифікацію аудиторів, затвердженого рішенням АПУ від 31.05.2007 № 178/6 (зі змінами), порядок проведення сертифікації аудиторів банків – нормами Порядку сертифікації аудиторів банків, затвердженого рішенням АПУ від 11.10.2007 № 183/3 [6].

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Усього в Україні станом на 31 грудня 2013 р. чинний сертифікат аудитора мали 2993 особи. Інформація щодо кількості аудиторів у 2008-2013 рр. наведена в табл. 1.

Таблиця 1. Інформація щодо кількості аудиторів у 2008-2013 рр.

Роки	Кількість аудиторів станом на 31 грудня, осіб
2008	3204
2009	3136
2010	3075
2011	3129
2012	3139
2013	2993

Джерело: за даними [6]

За даними табл. 1 помітні коливання кількості аудиторів за останні 6 років.

Упродовж 2013 року АПУ організовано і проведено три кваліфікаційні іспити на отримання сертифіката аудитора, які проводились у два етапи: перший – письмове тестування за переліком запитань; другий – письмове розв’язання ситуаційного завдання. Після затвердження АПУ результатів кваліфікаційних іспитів упродовж 2013 року сертифіковані 106 аудиторів.

Згідно з п. 1.3 Положення про порядок подання звітності аудиторської фірми (аудитори) подають до АПУ звітність за формою № 1-аудит (річна) «Звіт аудиторської фірми (аудитора) про надані послуги» (далі – Звітність) в обсягах, порядку і в терміни, визначені АПУ. Дані, наведені в таблиці 2, інформують про стан подання звітності за 2013 рік у розрізі регіонів України [6].

Таблиця 2. Стан подання звітності до АПУ за 2013 р.

Регіони	Кількість суб’єктів аудиторської діяльності, включених до Реєстру аудиторських фірм і аудиторів станом на 31.12.2013
1	2
АР Крим	27
Вінницька обл.	19
Волинська обл.	13
Дніпропетровська обл.	99
Донецька обл.	87
Житомирська обл.	21
Закарпатська обл.	18
Запорізька обл.	52
Івано-Франківська обл.	19
м. Київ і Київська обл.	622
Кіровоградська обл.	14
Луганська обл.	35
Львівська обл.	61
Миколаївська обл.	28
Одеська обл.	67

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Полтавська обл.	28
Рівненська обл.	24
м. Севастополь	13
Сумська обл.	27
Тернопільська обл.	11
Харківська обл.	110
Херсонська обл.	18
Хмельницька обл.	18
Черкаська обл.	31
Чернівецька обл.	11
Чернігівська обл.	15
Р а з о м :	1488

Незважаючи на тенденцію до зменшення кількості суб'єктів аудиторської діяльності в Україні, обсяг наданих послуг суб'єктами аудиторської діяльності в цілому по країні зріс порівняно з 2012 роком на 3,77% або на 47769,8 тис. гривень. Так, обсяг доходу від наданих послуг суб'єктами аудиторської діяльності у 2012 році становив 1 266 826,5 тис. гривень, а у 2013 році – 1 314 596,3 тис. гривень [6]. У табл. 3 відображено обсяг наданих послуг суб'єктами аудиторської діяльності за 2008–2013 роки.

Таблиця 3. Обсяг наданих послуг суб'єктами аудиторської діяльності за 2008 – 2013 рр.

Роки	Обсяг наданих послуг, тис. грн	Надано звітів	Середній дохід на одного суб'єкта аудиторської діяльності без ПДВ, тис. грн
2008	1 116 745,7	2 309	483,65
2009	1 280 188,8	2 278	561,98
2010	1 213 098,3	2 048	594,07
2011	1 258 307,0	1 792	702,18
2012	1 266 826,5	1 609	787,34
2013	1 314 596,3	1 452	905,37

Так, приріст середнього доходу на одного суб'єкта аудиторської діяльності у 2013 році порівняно з 2012 роком склав 14,99%, а порівняно з 2011 – 28,94%.

На рисунку 1 показано динаміку обсягу послуг, наданих суб'єктами аудиторської діяльності у 2008-2013 роках.

Упродовж 2008 – 2013 років з урахуванням зменшення кількості суб'єктів аудиторської діяльності, збільшився щорічний середній дохід на одного суб'єкта аудиторської діяльності. Наочно це демонструє рисунок 2.

Таким чином, незважаючи на постійне зменшення кількості суб'єктів підприємницької діяльності, які мають право на здійснення аудиторської діяльності, спостерігається стійка тенденція до збільшення їх доходу.

В Україні за 2013 рік надано аудиторських послуг на загальну суму 1 314 596,3 тис. гривень. З них по місту Києву і Київській обл. – 982 577,7 тис. грн., що становить 74,74% від загальної суми наданих послуг у 2013 році. У Дніпропетровському регіоні за 2013 рік надано послуг на 98 959,1 тис. грн., у Харківському – на 41 447,3

тис. грн., у Донецькому регіоні на 40 873,5 тис. гривень. Поряд із цим у Чернівецькій обл. за рік надано послуг на суму 2 300,2 тис. грн., у Волинській обл. – 2 287,8 тис. гривень. Найбільший середній дохід на одного суб'єкта аудиторської діяльності у 2013 році спостерігається у м. Києві і Київській обл. – 1 624,1 тис. грн., а найменший у Миколаївській обл. – 152,6 тис. гривень. Середня вартість одного замовлення коливається від 5,0 тис. грн. у Тернопільській обл. до 49,6 тис. грн. у м. Києві і Київській області [6].

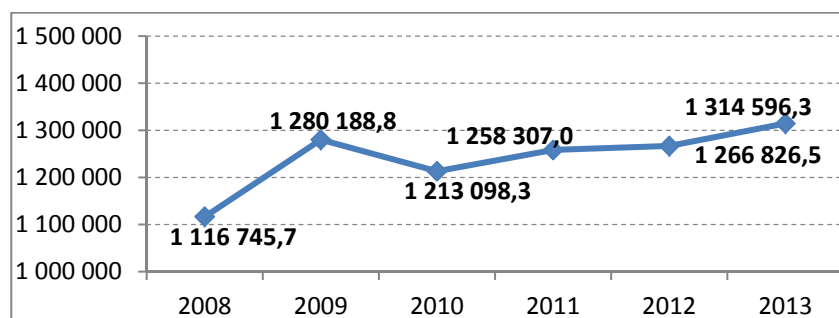

Рис 1 Обсяг послуг, наданих суб'єктами аудиторської діяльності у 2008 – 2013 роках без ПДВ, тис. грн.
Джерело: за даними [6]

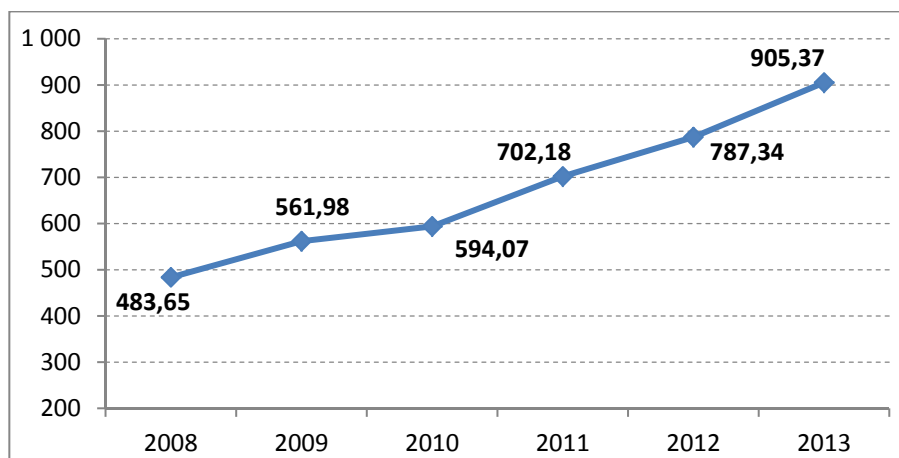

Рис 2 Середній дохід на одного суб'єкта аудиторської діяльності за 2008 – 2013 роках без ПДВ, тис. грн.
Джерело: за даними [6]

Отже, на основі вищевказаного можна зазначити таке. Спостерігається нерівномірність розподілу кількості аудиторських фірм і аудиторів, а також, вартості аудиторських послуг за регіонами.

Найбільша кількість аудиторських фірм представлена в м. Києві, Харківській, Дніпропетровській і Донецькій областях, найменша – в Чернівецькій, Тернопільсь-

кій, Волинській областях. Аналогічно виглядає і розподіл по регіонах обсягу наданих послуг у вартісному виразі. Причиною цього є, з одного боку, бажання утримати клієнта різноманітністю послуг, що надаються, шукаючи альтернативні джерела доходів, а з другого, бажанням клієнта отримувати від аудиторської фірми не одну, а комплекс послуг. Однак широта послуг призводить до виникнення загроз незалежності і, як наслідок, до погіршення якості.

Нами було проаналізовано товариство з обмеженою відповідальністю «Аудиторська фірма «Український аудит» (ТОВ «АФ «Український аудит»), яка спеціалізується на наданні консалтингових послуг таких, як аудиторські і комплексне бухгалтерське обслуговування підприємств підприємців і платників єдиного податку, юридичний і податковий консалтинг, тренінги і оцінка персоналу, супровід програмних продуктів ІС, послуги з ліквідації і реєстрації підприємств і підприємців. ТОВ «АФ «Український аудит» є юридичною особою, тобто це організація, що має у власності, господарському віданні або оперативному управлінні відособлене майно і відповідає їм за своїми зобов'язаннями.

Аудиторська фірма «Український аудит» створена в квітні 2000 року і працює на Українському ринку 14 років. Основним видом діяльності фірми є проведення аудиторських перевірок і надання аудиторських послуг. Однією з завдань фірми є відслідковувати зміни законодавства України «Про бухгалтерський облік» і надавати якісні і дешевші послуги, розділяти ризики при перевірках контролюючих органів і бути партнером для своїх клієнтів. Девіз аудиторської фірми, як команди професіоналів: «Завжди готовність вирішити поставлені завдання і тим самим забезпечити безпеку і ефективність бізнесу клієнта».

ТОВ «Аудиторська фірма «Український аудит» здійснює такі види послуг:

1. Аудиторські послуги – фірма здійснює будь-які види аудиторських перевірок фізичних осіб-підприємців, малих і середніх підприємств. До них належать: податковий аудит; ініціативний аудит; кадровий аудит; експрес-аудит; підтвердження ліквідаційного балансу.

2. Аутсорсинг бухгалтерських послуг (аутсорсинг бухгалтерії або аутсорсинг заробітної плати) – ця послуга надійно увійшла в ділову практику бізнесу, перевагою якої є те, що витрати на оплату послуг аудиторської фірми по бухгалтерським послугам (на аутсорсинг) менша заробітної плати головного бухгалтера. До них відносять: аутсорсинг заробітної плати; аутсорсинг бухгалтерії; відновлення обліку; бухгалтерське обслуговування.

На сьогоднішній день ринок аудиторських послуг знаходиться на початковому етапі і тільки починає розвиватись. Тому для будь-якої аудиторської фірми важливо проаналізувати зовнішнє середовище в якому воно буде функціонувати.

ТОВ «АФ «Український аудит» має власний сайт – www.af-audit.com [8]. У працівників встановленні останні версії всіх необхідних для роботи фірми комп'ютерних програм за допомогою якої вони можуть подавати звітність в електронному вигляді в контролюючі органи з робочого місця. Також нещодавно була введена нова послуга – ведення бухгалтерії через віддалений доступ, тобто бухгалтеру не обов'язково постійно бути на фірмі клієнта і він може працювати на своєму робочому місці і працювати на відстані. За останні 2 роки діяльності аудиторської фірми можна спостерігати позитивну динаміку збільшення клієнтів і попиту на запропоновані послуги – в 2013 році кількість клієнтів збільшилась в 2 рази.

Нами був проведений фінансовий аналіз діяльності підприємства за 2013 рік на основі Балансу підприємства (форма 1), і Звіту про фінансові результати (форма 2). За результатами розрахунків ми прийшли до таких висновків.

По пасиву балансу підприємства спостерігається така тенденція: власний капітал підприємства збільшився на 18,5 тис. грн (71,4%) у порівнянні з початком року. Поточні зобов'язання зменшились на 15.1 тис. грн (61,9%). Доходи майбутніх періодів в балансі не передбачались.

Аналізуючи результати горизонтального аналізу, можна зробити висновок, що в цілому баланс підприємства на кінець року зріс на 3,4 тис. грн. (6,8 %) у порівнянні з балансом на початок року. Так по активу балансу необоротні активи збільшились на 13,5 тис. грн (64,9 %). Оборотні активи зменшились на 10,1 тис. грн (34,3 %).

Висновки і пропозиції. Проведений аналіз стану ринку аудиторських послуг в Україні свідчить про певні позитивні тенденції, а саме: з року в рік збільшується кількість українських фірм, які добровільно здійснюють аудит; розширюється спектр послуг, які надають аудиторські фірми; зростає професійна кваліфікація працівників аудиторських фірм. Проведений фінансовий аналіз товариство з обмеженою відповідальністю «Аудиторська фірма «Український аудит» показав, що підприємство є фінансово стійким. Розраховані показники здебільшого є нормативними. Коефіцієнт автономії показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у діяльність: 51% власного капіталу в загальній величині капіталу. Це підтверджує коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів, який менший за 1, що свідчить про незалежність підприємства від залучених засобів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сахно І.В. Риннок аудиторських послуг в Україні і його особливості / І. В. Сахно // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка . – 2014. – Вип. 150. – С. 284-289. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vkhdtusg_2014_150_41.pdf.
2. Вакаров В.М. Організаційно-методичне забезпечення аудиторської діяльності (на матеріалах аудиторських фірм західного регіону України): автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.06.04 [Текст] / В.М. Вакаров; Укоопспілка, Львівська комерційна академія. – Львів, 2006. – 20 с.
3. Давидов Г.М. Шляхи реформування системи аудиту в Україні / Г.М. Давидов, О.А. Петрик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon](http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon).
4. Касич А.О. Розвиток ринку аудиторських послуг в Україні / А.О. Касич, І.М. Гноєва // Облік і фінанси АПК [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/1035/35/>.
5. Приятельчук О. Тенденції розвитку українського ринку аудиторських послуг [Текст] / О. Приятельчук // Міжнародні відносини. – 2007. – № 35-36. – С. 95-98.
6. Сайт аудиторської палати України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apu.com.ua/> – Назва з екрану.
7. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993 № 3125 – XI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3125-12> – Назва з екрану.
8. Сайт аудиторської фірми «Український аудит» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://af-audit.com> – Назва з екрану.

*Leonid Bakaiev, Doctor of Economics, Professor
(Professor, the Head of the Department of Management and Logistics, State Economic and Technological University of Transport)
Nadiia Shaidiuk, (student of the faculty of «EM», «Management organization and administration»)*

STATE AND MARKET DYNAMICS AUDIT SERVICES IN UKRAINE

The paper addresses the problem of the state and dynamics of the market for audit services in Ukraine. The trends of increase in the number and scope of audit service was analyzed. The audit activity and financial performance of the limited liability company «Audit Firm» Ukrainian Audit». Market Audit Services has a number of difficulties associated primarily with their level of quality and is a dynamic system and requires constant analysis and research of its condition. Therefore, the topic of this article is relevant. All this led to the significance and relevance of the topic of this article. The analysis of audit services market in Ukraine shows some positive trends, namely from year to year the number of Ukrainian companies that voluntarily auditing; expanding range of services provided by audit firms; increasing professional skills of audit firms.

Keywords: audit, audit activity, auditing services.

REFERENCES

1. *Sakhno I.V.* Rynok audytorskykh posluh v Ukraini ta yoho osoblyvosti [Audit services market in Ukraine and its features] / I. V. Sakhno // Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka . – 2014. – Vyp. 150. – S. 284-289. – Access mode: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vkhdusg_2014_150_41.pdf.
2. *Vakarov V.M.* Orhanizatsiino-metodychne zabezpechennia audytorskoi diialnosti (na materialakh audytorskykh firm zakhidnoho rehionu Ukrainy) [Organizational and methodological support audit activities (based on audit firms Western Ukraine)]: avtoref. dys. kand. ekon. nauk: spets. 08.06.04 [Text] / V.M. Vakarov; Ukoopspilka, Lvivska komertsiiina akademiia. – Lviv, 2006. – 20 s.
3. *Davydov H.M.* Shliakhy reformuvannia systemy audytu v Ukraini [Ways to reform the system of audit in Ukraine] / H.M. Davydov, O.A. Petryk [Electronic resource]. – Access mode: [http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon](http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon).
4. *Kasych A.O.* Rozvytok rynku audytorskykh posluh v Ukraini [The development of the market for audit services in Ukraine] / A.O. Kasych, I.M. Hnoieva // Oblik i finansy APK [Electronic resource]. – Access mode: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/1035/35/>.
5. *Pryiatelchuk O.* Tendentsii rozvytku ukrainskoho rynku audytorskykh posluh [Trends in the Ukrainian market for audit services] [Tekst] / O. Pryiatelchuk // Mizhnarodni vidnosyny. – 2007. – № 35-36. – S. 95-98.
6. *Sait audytorskoi palaty Ukrainy* [Site Audit Chamber of Ukraine] [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.apu.com.ua/> – Nazva z ekranu.
7. *Zakon Ukrainy* «Pro audytorsku diialnist» vid 22.04.1993 № 3125 – XI [Law of Ukraine «On Auditing» from 22.04.1993 № 3125 – XI] [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3125-12> – Nazva z ekranu.
8. *Sait audytorskoi firmy «Ukrainskyi audyt»* [Site audit firm «Ukrainian Audit»] [Electronic resource]. – Access mode: <http://af-audit.com> – Nazva z ekranu.